

Fıkhî Açından Altının Para veya Metâ' Olma Niteliği *

Yusuf Erdem Gezgin **

Received: 22.02.2020

Accepted: 18.07.2020

DOI: 10.25272/ijisef.692914

Type: Research Article

Öz

Kıymetli bir maden olarak altının fıkhî mahiyetinin incelendiği bu makalede temel iki konu üzerinde durulmuştur. Bunlar altının para/ribevî olması ve metâ' olmasıdır. Bu kapsamda önce altının kimyevi özellikleri çerçevesinde para olarak kabul edilmesinin nedenleri araştırılmış; sonra İslam hukukçularının altınla ilgili görüşleri incelenmiştir. Bu kapsamda altını ribevî olarak kabul eden fakihlerin kanaatleri kendi içlerinde ikiye ayrılmaktadır. Azınlıkta olmakla birlikte bir grup altını yegâne para olarak kabul etmiş; altın ve gümüş dışında herhangi bir enstrümanın para olarak kullanımına karşı çıkmışlardır. Diğer bir grup fakih ise altını para olarak kabul etmiş fakat altın dışındaki paraların kullanımı konusunda fıkhî olarak herhangi bir problem görmemişlerdir. İlgili görüş sahipleri klasik fıkıh doktrininde çoğunluğu oluşturmaktadır. Altını fıkhî mahiyet olarak metâ' kabul eden fakihlerden İbn Teymiyye ve İbn Kayyim sadece kadınların zekattan muaf kabul edilen ziynet eşyalarını bu kapsamda değerlendirmişlerdir. Modern dönem araştırmacılarından bazıları ise altının günümüzde ribevîlik vasfını tamamen kaybettiğini dile getirmektedirler. Biz de bu araştırmamızda ifade edilen bu görüşleri delilleri ve karşı argümanları dikkate almak suretiyle objektif bir şekilde değerlendirdik.

Anahtar Kelimeler: Altın, Para, Metâ', Ribâ, İktisat

Jel Kodları: E42, E52, P44

The Gold as Being Money and Merchandise from Islamic Law Perspective

Abstract

In this article, we examine the nature of gold as a precious metal with regard to two basic issues: the gold is both money/ribevî (subject to interest) and merchandise. In this context, the reasons for the acceptance of gold as money within the framework of the chemical properties of gold were investigated. Then, the opinions of fuqaha (Islamic lawyers) about gold were discussed. In this regard, the convictions of the fuqaha who accept gold as ribevî are divided into two: A majority of them accepted gold as money while not raising any concern regarding the use of other goods as money. On the other hand, a minor group accepted only silver and gold as money and opposed to the use of other materials as money. The relevant opinion holders make up the majority of the classical philosophical doctrine. Among those who accepted gold as merchandise, Ibn Taymiyyah and Ibn Qayyim considered only the ornaments of women, which is exempt from zakat (tax), in this class. Some of the modern-era researchers say that gold has completely lost its nature of being subject to interest today. In this article, we objectively evaluated and compared these expressed views by taking into account the evidence and the counter-arguments.

Keywords: Gold, Money, Merchandise, Goods, Riba, Economics

Jel Codes: E42, E52, P44

* Bu makale 2019 yılında tarafımızdan hazırlanan "Fıkhî Açından Altın Mübadele İşlemleri" isimli doktora tezinden istifadeyle kaleme alınmıştır.

** Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, yegezgin@kmu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0221-8965>.

Giriş

Altın tarihte kendisine kıymet atfedilmiş ve önemli bir maden olarak görülmüştür. Geçmişte ve günümüzde kendisine ekonomik bir değer atfedilmektedir. Para ve süs eşyası başta olmak üzere birçok farklı versiyonu ile hayatta yerini almıştır. Geçmişte sadece tezgâh üstü piyasalarda (kuyumculuk sektörü vb.) ciddi bir ticari hacme sahip olan altın, günümüzde hem ilgili piyasalarda hem de finansal piyasalarda görülmektedir. Bu yönüyle spot ve finansal piyasalarda önemli bir enstrüman olarak görülen altının mahiyetini tespit etmek, ilgili piyasalarda gerçekleştirilen işlemlerin hükmünü beyan açısından büyük öneme sahiptir. Bu çerçevede makalemizde altının fıkhî mahiyetiyle alakalı klasik ve modern dönem İslam hukukçularının görüşleri karşılıklı deliller çerçevesinde değerlendirilecektir.

Altının fıkhî mahiyetiyle ilgili olarak temel iki görüşten söz etmek mümkündür. İlk olarak altın mahiyet olarak paradır ve sarf akdinin şartları çerçevesinde mübadele edilmelidir. Tabiatıyla burada bir hususa açıklık getirmek gerekir. Fukaha altına para vasfı atfederken onun bilfiil para olarak kullanılıp kullanılmamasını önemsememektedir. Bilakis altının ribevî olmasına atıf yapılmaktadır. Dolayısıyla altın malzemesinden üretilen şeyin potansiyel olarak yatırım aracı olarak kullanılabilmesi onun para/ribevî olduğunu ifade açısından yeterlidir. İkinci görüş sahiplerinin iddiasına göre altın metâdir, yani ribevî değildir.

Makalenin problematiğine bir nebze dikkat çektikten sonra altının fıkhî mahiyetiyle alakalı böyle bir çalışmanın gerekliliği konusunda şunlar ifade edilmelidir:

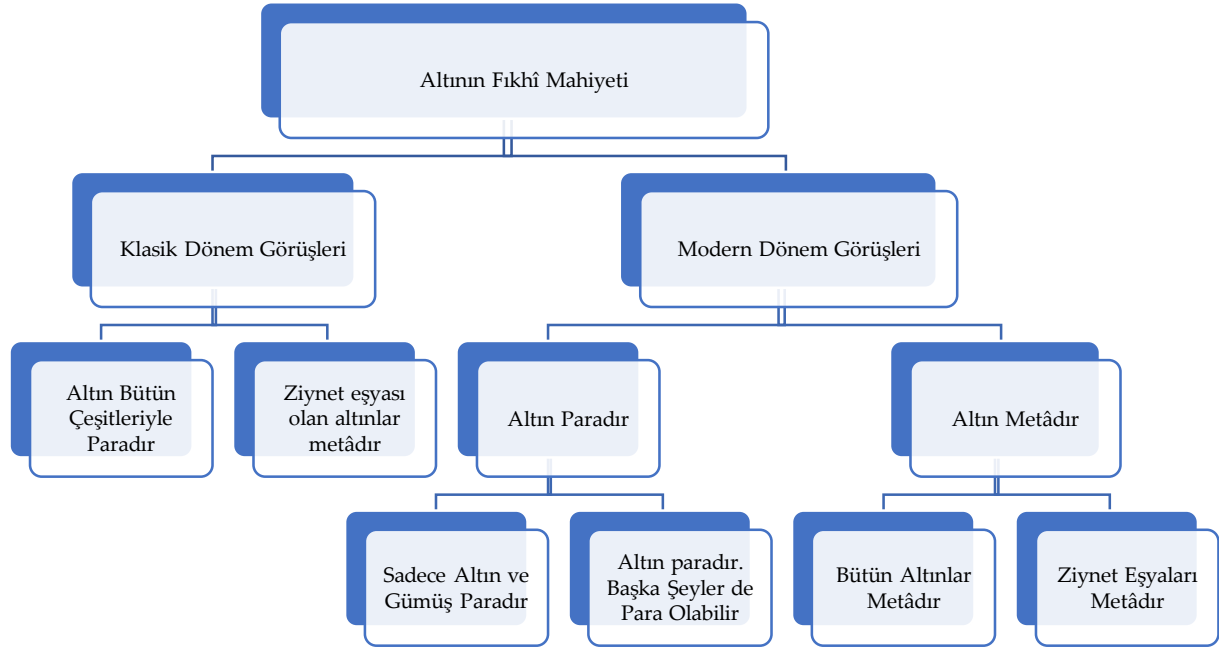
a) Fıkhî olarak altın mübadeleleri sarf akdi kapsamında incelenmektedir. Sarf akdi de paraların satışını konu edinmektedir. Dolayısıyla mübadeleye konu olan altınların hukuki mahiyeti bilinmelidir.

b) Fukaha, ilgili naslardan hareketle altının sarf akdinin şartları çerçevesinde mübadele edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Fakat her altın para olarak kullanılmamaktadır. Dolayısıyla sarf akdine konu olacak altınlar içerisinde farklı mahiyete sahip olanları bu akit kapsamında ele almak ne kadar isabetlidir?

c) Hz. Peygamber'den (s.a.) rivayet edilen para olarak kullanılmayan altınların da eşit ve peşin mübadele edilmesine dair hadisler bulunmaktadır. Fakat fakihler arasında ilgili emre rağmen farklı görüşte olanlar bulunmaktadır. Bu fakihlerin delilleri ve onlara yöneltilen karşı argümanlar değerlendirilmelidir.

d) Altınların sarf akdi kapsamında değerlendirilmesi ribevî olmaları nedeniyledir. Zira şartlarına riayet edilmeden gerçekleştirilen altın mübadelesinde ribâ meydana gelecektir.

Bir kısmına işaret edilen gerekçelerden hareketle fukahanın altının fıkhî mahiyeti konusundaki görüşleri bir şema halinde gösterilecektir. Aynı zamanda bu şema konunun işleyiş sürecinin takibi açısından faydalı olacaktır.

Altının fıkhî mahiyeti konusunda ifade edilen görüşler esasında iki temel kanaat etrafında toplanmaktadır. Bunlar altının para veya metâ' olmasıdır. Makalenin bu aşamasında önce altının para olma niteliği fakihlerin kanaatleri çerçevesinde incelenecek, sonrasında altının metâ' olduğunu iddia eden fakihlerin görüşleri değerlendirilecektir. Her iki iddia, birbirlerinin görüşlerine yapılan eleştiriler ve savunular etrafında şekillenmektedir. Bu nedenle konuların zaman zaman iç içe ele alınması tabiidir.

1. Altının Para Olma Niteliği

Fıkhın meseleci yöntemle gelişmesi nedeniyle fakihlerin parayla alakalı görüşleri literatür içerisinde belirli bir başlık altında incelenmemiştir. Fakihlerin para konusunu zekât, ribâ ve sarf gibi başlıklarda inceledikleri görülmektedir. Bu çerçevede altının para olma vasfıyla alakalı farklı kanaatler ve bu kanaatlerin çok çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Fakihlerin altının mahiyetiyle ilgili görüşlerine geçmeden önce altının kimyevi yapısıyla ilgili birtakım bilgiler vermek isabetli olacaktır. Zira altının kimyevi yapısı ona atfedilen değeri açıklar mahiyettedir.

Altın, kimyevi yapısı itibariyle para olarak kullanılmaya müsaittir ve bu amaçla kullanılmıştır. Altının para olarak kullanılmasında insan doğasının bu madene olan meyli ve bu meyil sebebiyle diğer madenlerden daha değerli oluşunun etkisinden söz edilebilir. Doğada birçok element/maden bulunmasına rağmen altının diğer madenlerden ayrıcalıklı birçok özelliğe sahip olduğu bilinmektedir. Pekâlâ altının diğer madenlerden üstün olması ve insan tabiatının bu madene olan meyli, altının kimyevi özellikleriyle de ilgilidir. Altının kimyevi yapısıyla alakalı ifade edilecek özellikler, altının geçmişte ve günümüzde kullanım şekilleri ile diğer

elementlerin bu kullanım şekillerine uygun olup olmaması dikkate alındığında şunlar söylenebilir:

1. Doğada bilinen 118 element vardır ve bunların birçoğu gaz halinde bulunur ki, biriktirmeye elverişli değildir.
2. Reaktif olanlar, hava ile temas edip reaksiyona girerler ve yangınlara sebep olurlar. Bu nedenle bir elemeye tabi tutulurlar.
3. Hiçbir dış etkene maruz kalmadan bozulmaya maruz kalanlar da altın gibi değildir. Zira altın dış etkenlere karşı çok dayanıklı bir yapıya sahiptir.
4. Radyoaktif olanlar ölümcüldür. Bunların para olarak kullanılması düşünülemez.
5. Geriye otuz civarında element kalır. Bunların bir kısmı ya aşırı miktarda çoktur ya da yok denilecek kadar azdır. Bu durumda olanlar, paranın ne az ne de çok yani yeteri miktarda bulunma özelliğiyle bağdaşmadığı için elenmiştir.
6. Son maddeyle birlikte geriye rodyum, paladyum, platin, gümüş ve altın olmak üzere beş element kalmıştır. Bunlardan rodyum ve paladyum para tarihi açısından düşünüldüğünde çok geç keşfedildiğinden para olarak kullanılması söz konusu olmamıştır.
7. Geriye platin, altın ve gümüş üçlüsü kalmaktadır. Platinin erime sıcaklığı yaklaşık 1650 °C'dir. Tarihte bu özellikte olan bir madenin eritilme imkânı olmadığı için para olarak kullanılmamıştır.
8. Geriye kalan iki element, yukarıda anlatılan özellikler arasından para olmaya en uygun olanlarıdır. Gümüşün doğada çok bulunduğu ve altın kadar dayanıklı olduğu gerekçesiyle günümüz şartlarında paralık vasfını yitirdiği söylenebilir, ama halen kıymetli maden kabul edilerek talep görmektedir ("<https://www.visualcapitalist.com/why-gold-is-money-a-periodic-perspective/>", 2019; Yaman, 2012, ss. 439-440).

Bunlardan başka altını altın yapan ve insanları cezbeden özellikleri arasında şu dört husus önemlidir:

1. Üretim hacminin sınırlı oluşu: Dünya üzerinde belirli bölgelerde sınırlı miktarda üretildiği için hepsi çıkarılsa bile altının yerini alacak bir maden bulunmamaktadır.
2. İnelastik¹ arz yapısı: Mevcut altın arzının, altın fiyatlarındaki değişikliklere kısa vadede cevap vermesi zordur. Üretim kapasitesinin kısıtlı olması fiyat değişimlerine ayak uyduracak veya bu değişimlere etki edecek hızda değildir. Bu nedenle diğer madenlerden ayrılmaktadır.
3. Aynı özellikte bir madenin bulunmayışı: Hem kimyevi yapısı itibariyle hem de değerli bulunarak altın kadar talep gören başka bir maden bulunmamaktadır. Örneğin kıymetli madenler içerisinde yer alan platin parite olarak altından daha değerli olduğu halde, altın

¹ İnelastik: Fiyatların değişmesinin ilgili ürünün talebine etki etmemesi durumudur. Örneğin altın fiyatlarındaki değişim altın talep miktarlarına etki etmemektedir.

kadar rağbet görmemektedir. Ayrıca parlaklık ve çekicilik yönünden de altın diğer madenlerden öndedir.

4. Rezerv aracı olması: Ülkeler her zaman altını rezerv aracı olarak görmekte ve merkez bankalarında az veya çok altın bulundurmaktadırlar. Bunda altının XIX. yüzyıla kadar para olarak kullanılması ve XX. yüzyılın ortalarında uygulanmaya başlayan “altın kambiyo sisteminde” birçok sorunun çözümüne katkı sunmuş olmasının önemli etkisi bulunmaktadır (Pekcan, 1998, s. 19).

Kıymetli maden olarak altının kimyevi özellikleri, doğada bulunabilmesi ve ekonomilerin önemli bir unsuru olmasıyla ilgili bu bilgilerden sonra İslam’ın geldiği dönem ve sonrasında mezheplerin yaklaşımları dikkate alınarak para ve altının hukuki mahiyeti değerlendirilmelidir. Neticede altının farklı çeşitleri ve bu çeşitliliğin altının hukuki mahiyetine etkileriyle alakalı bir sonuca ulaşılabilecektir.

İslam’ın geldiği dönem açısından düşünüldüğünde, her şeyden önce yerel bir para birimi bulunmadığı görülmektedir. Hz. Peygamber (s.a.) ve ashabı, dünya genelinde tedavülde olan altın ve gümüş paraları kullanmışlar ve bu durumun değiştirilmesine dönük teşebbüste de bulunmamışlardır. Sosyoekonomik konjonktür ve insan doğasının altına olan meyli neticesinde altının para olarak kullanımına devam edilmiş ve herhangi bir değişiklik ihtiyacı hissedilmemiştir. Sonraki süreç de dünya tarihinden bağımsız olarak şekillenmemiştir. Nakdi mübadele sistemlerinden madeni para sisteminin hâkim olduğu bir dünyaya doğan İslam, para olarak kullanılan madenler için kendi değer kabulleri doğrultusunda bazı düzenlemeler ve kurallar getirmiştir. Ribâ yasağı ve paraların kendi içerisindeki mübadelesinin açıklandığı kurallar bu düzenlemelerin başında gelmektedir.

Fakihlerin altının hukuki mahiyeti hakkında görüşleri iki grupta toplanmaktadır. Bunlardan ilki altının yaratılıştaki para olduğunu, dolayısıyla sarf akdine mahsus şartlara riayet edilerek mübadele edilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. İkinci grup ise kullanım amacı ziynet eşyası olanların dışında kalan altınların para olduğunu savunurlar. İkinci grupta bulunan fakihlere göre, ziynet eşyası olarak üretilen altınlar para olmayıp piyasada satılan herhangi bir mal (urûz) gibi işlem görmelidir. Bu demek oluyor ki para olmayan altınların satışında sarf ahkâmına riayet edilmesi gerekmemektedir. Bu görüş bir sonraki başlıkta incelenecektir.

Bu ayrıma göre altının yaratılış itibarıyla bütün çeşitleriyle para olduğunu kabul eden Hanefîler, konuyu sadece altının basılmış hali olan sikkeye özel olarak görmemektedirler. Zira altın hangi amaçla üretilirse üretilsin paradır yahut para fonksiyonlarına sahiptir. Bu görüşte olan fukahânın temel dayanağı, naslardaki genel (âm) ifade şekli ve ziynet olarak işlenmiş altının mübadele şekliyle de alakalı beyan edilen sarîh delillerdir (Müslim, t.y., “Musâkât”, 90). Zekât konusu dışında cumhur fukaha altının paralık vasfına sahip olduğunu ve mübadelelerde ribânın meydana gelebileceğini beyan ederler. Fakat Hanefîler hariç diğer fakihler, ziynet eşyası olan altınlarda zekâtın farz olmadığı görüşündedirler (Desûkî, t.y., c. 1:

460; Nevevî, t.y., c. 6: 32-37; İbn Kudâme, 1968, c. 3: 41)². Hanefîler dışındaki üç mezhebe göre bu konu genel hükümlerin tahsisi ('âmmun tahsisi) olarak görülebilir.³ Zekât konusunda görülen bu ayırım ribâ konusunda söz konusu değildir. Zira fukaha ittifak halinde para olmamalarına (bilfiil) rağmen, ziynet olarak işlenmiş altınların mübadelesinde de ribânın meydana geleceğini kabul etmektedirler (Nevevî, t.y., c. 9: 393). Dolayısıyla zekât konusunda beyan edilen bu görüşlerin, ribâ konusundan bağımsız olarak değerlendirildiği görülmektedir. Neticede kadınların asli ihtiyaçları olan altınların zekâta tabi olmadığı beyan edilirken, bu altın mübadelesinde sarf kurallarına riayet edilmelidir.

Zekât ve ribâ konularındaki fakihlerin farklı kanaatleri metodolojik tutarlılık açısından değerlendirilirse, Hanefîlerin görüşlerinin daha isabetli ve tutarlı olduğu söylenebilir. Çünkü Hanefîler bilfiil para olarak kullanılan altınlar ve ziynet olarak işlenmiş altınları zekât ve ribâ konularında aynı kategoride değerlendirmektedirler. Ayrıca altında ribânın illetini semeniyet olarak kabul etmedikleri halde, altının bütün çeşitlerinde ribânın meydana gelebileceğini de ifade ederler. Onlara göre altında ribânın illeti cins ve kadr/miktar birliğidir. Bu da altının her şeklinde geçerli bir illettir. Ziynet olarak işlenmiş altınların hemcinsiyle mübadelesinde bedeller eşit olmalı, işçilik ücreti olarak dahi olsa fazlalık olmamalıdır. İşçilik nedeniyle meydana gelen fazlalık da ribâ nedenidir (Serahsî, 1993, c. 2: 192)⁴. Neticede Hanefîler konuyu bir bütün olarak değerlendirmektedirler ve zekâtla alakalı meseleleri sarf konusundan bağımsız ele almaktadırlar. Bilfiil para olarak kullanılsın yahut kullanılsın bütün altın mübadelelerinde ribâ meydana gelebilir. Aynı şekilde altının bütün çeşitleri de zekâta tabidir.

Hanbelîlerden İbn Teymiyye (v. 728/1328) ve öğrencisi İbn Kayyım (v. 751/1350) altının para olduğunu kabul etmekle birlikte ziynet olarak işlenmiş altınları diğer altınlardan istisna ederek metâ' kabul ederler. Onların bu kanaati modern dönemde birçok araştırmacı tarafından eleştirilmiştir. Buna göre naslarda altın her çeşidiyle sarf ahkâmına tabi kılınmış ve ribânın gerçekleşebilecek olması çerçevesinde uyarılar yapılmıştır. Ayrıca bütün altınların ribâ hükümlerine tabi olması konusunda icmâ meydana gelmiştir. İlgili gerekçelerle eleştiri yapanlar arasında en dikkat çekici olan, genel olarak İbn Teymiyye ve İbn Kayyım'ın görüşlerini kabul eden İslam hukukçularının kanaatleridir. Nitekim Suudi Arabistan Hey'et-ü Kibârî'l-'Ulemâ üyelerinin büyük çoğunluğu bu iki fakihin görüşlerini eleştirmiş ve selef fukahanın görüşlerine göre altının para olduğunu ve her çeşidiyle ribâ yasağı kapsamına girdiğini ifade etmişlerdir (*Karârât meclisi'l-mecmai'l-fıkhi'l-İslâmî*, 1985, dv. 5, VI, 113; *Fetâvâ'l-lecneti'd-dâime li'l-buhûsi'l-ilmîyye ve'l-iftâ*, 1999, s. 466; Müsnid, 1993, c. 2: 259-260; Hamed

² Hanefîler dışında Zeydîler de ziynet eşyası olan altınların zekâta tabi olduğunu ifade ederler. Bk. (Ekinci, 2019, s. 224)

³ Tabiatıyla ziynet eşyası vb. olan altının zekâtı konusunda bu fakihler arasında da farklı ihtihadlar vardır. Kadının kullanmış olduğu ziynet eşyasında zekât yoktur. Fakat fukaha, erkeklerin kullanımı için üretilmiş ziynet eşyaları, ayrıca kullanımı haram olan altın tabak, kaşık çatal gibi ev eşyalarının zekâta tabi olduğu konusunda ittifak halindedirler.

⁴ Burada ifade edilmesi gereken diğer bir husus, işçiliğin dikkate alınıp alınmaması sikke olan altın veya ziynet eşyası olarak tasarlanmış altının farklı değerlendirilip değerlendirilmeyeceğiyle ilgilidir. Bu konu ise kuyumculuk bölümünün içerisinde "Altın İşçiliği" başlığında ele alınmıştır.

Osmân, 2008, ss. 129-130; Kral Abdülaziz Üniversitesi, İslam iktisadı dergisi araştırma heyetinden naklen bk. Mısıri, 1997, s. 47).

Bu çerçevede fakihler ittifak halinde, *nakdeyn* diye isimlendirilen altın ve gümüş için “altın ve gümüş semen olarak yaratılmıştır”, yahut “semenlerin aslı bu iki maddedir” demişlerdir (Zeylaî, 1313, c. 4: 135; İbn Âbidîn, 1992, c. 4: 561; Adevî, 1994, c. 2: 142; Bâcî, 1914, c. 4: 258; İbn Hacer el-Heytemî, 1983, c. 4: 279; Makdisî, 2004, s. 258; Dihlevî, 2005, c. 1: 90-91). Böyle bir kanaati izhar etmeye sevk eden argümanlar oldukça fazla olmakla birlikte, Şâri’ Teâla’nın birçok hükmü altına bağlı olarak emretmesi öncelikli olarak ifade edilebilir. Diyet miktarları, zekât nisabı ve hırsızlık haddindeki nisap başta olmak üzere birçok maddi değeri bulunan konu bu hususa örnek olarak gösterilebilir. Altının para olma vasfının onun tabiatıyla yahut yaratılışıyla ilgili olduğu konusunu İbn Kayyım şöyle ifade etmektedir:

Semen, malların kıymetlerinin belirlendiği bir ölçüdür, bu yönüyle semenler, sınırlı sayıda ve düşüp, yükselmeyecek tarzda istikrarlı bir yapıya sahip olmalıdır. Şayet piyasada dolaşan diğer mallar gibi istikrarsız bir yapıya sahip olursa o zaman semeniyet vasfını yitirir. Bu durumda insanların mallarının kıymetini belirlemelerine yarayacak bir şeyin mevcudiyeti zaruridir. Bu şey de sadece para/altın olur. Örnek olarak felsler mal gibi muameleye tabi tutulduğunda insanların ne gibi zararlarla karşılaştığı tecrübe edilmiştir. Örneğin külçe altın verilip, daha küçük parça altınla değiştirilirken ribe'l-fadl (fazlalık ribâsı) mübah kılınsa, bu durum zamanla ribe'n-nesîenin de (vade ribâsı) caiz olabileceği gibi bir yanılgiya dönüşebilir. Neticede paralar mal gibi muamele edilmeye başlar, malların kıymetlerinin belirleneceği semenler araç olmaktan çıkıp amaç olma yoluna girer ki, insanların işleri fesada uğrar (İbn Kayyım el-Cevziyye, 2002, c. 3: 401-402).

İbn Kayyım bu açıklamalarıyla paranın vasıflarından söz etmekte ve altının bu vasma en uygun hammaddeye sahip olduğunu beyan etmektedir. Yalnız açıklamalarının devamında görülmektedir ki altın yahut gümüşte semeniyet vasfının sadece nakitlere mahsus olduğu ve bu madenlerin farklı şekillerde üretilmiş olmaları hali için de aynı durumun söz konusu olmadığı belirtilmektedir. Ona göre paraların amacı dışında kullanılması caiz değildir. Zira bu konuya özel olmak üzere belirlenmiş olan hükümler, paraların amaç ve işlevini belirtmektedir. Buna göre paralar mübadele aracı olup kendileri bizatihi mübadelenin konusu değildir. Esasında İbn Kayyım’ın bu görüşünün ribânın illetindeki ihtilafların bir neticesi olduğu da söylenebilir. Çünkü o, emvâl-i sitte hadisinde beyan edilen altın ve gümüşte ribânın illeti hakkındaki görüşleri incelemiş, bazılarını eleştiriler yöneltmiş ve illet olarak “mutlak semeniyet” görüşünü savunmuştur. Neticede altının para olması gerektiğini ve bunun için yeter vasma sahip olduğunu ifade etmektedir. İbn Kayyım’ın altının işlenmiş şekilleriyle alakalı da farklı görüşleri olmakla birlikte bu görüşler “altının metâ’ olma niteliği” başlığında değerlendirilecektir. Şu kadar var ki o, altının yaratılış itibarıyla para olduğunu kabul etmekle birlikte ayrıntılarda farklı düşünmektedir.

Altının doğal para olması konusunda İbn Kayyım ile benzer kanaatlere sahip olan Şah Veliyyullah ed-Dihlevî de (v. 1176/1762) genel olarak para ve altının para olma vasfını ifade ederken insanların trampa yoluyla ihtiyaçlarını temin ederken zorlandıklarını ve bu zorluğun

aşılması için para ekonomisine geçişin zaruri olduğunu beyan eder. Para olmaya en müsait maddeler içinse; herkesçe kabul edilmiş, küçük parçalara bölünebilen ve özünde değerli olan, altın ve gümüşün en uygun olduğunu ve bu iki madenin para olarak kullanılmadan önce ziynet eşyası olarak kullanıldığını belirtir. Ona göre bu iki madenin tabiatları para olmaya müsaittir. Altın ve gümüş dışındaki madenler ise altın ve gümüşe kıyasla para olarak kabul edilmektedir (Dihlevî, 2005, c. 2: 90-91).

Altının para olması yönünde beyan edilen bu görüşler klasik dönem fukahaya aittir. Modern dönemde ise altının para olması konusunda iki görüşten söz edilebilir. İlk görüş sahipleri klasik dönem fakihlerin delillerini aynen kabul etmekte ve altının her çeşidiyle para olduğunu beyan etmektedirler. Bu çerçevede modern İslam hukukçuları ve fetva heyetlerinin genel kanaati, klasik dönem fakihlerinde olduğu gibi altının yaratılış itibariyle para olduğu şeklindedir (AAOIFI, 2017, s. 1329). Farfûr, Abdullah b. Beyye, Karadağî, Takî el-Osmânî, Sâlih el-Merzûkî ve Câdelhak gibi günümüz İslam hukukçuları da altının bütün çeşitleriyle para olduğunu kabul etmektedirler (Farfûr, 1986, sy 3, III, s. 1717; Abdullah b. Beyye, 1986, sy 3, III, s. 1855; Karadâğî, 1988, sy 5, III, s. 1785; Takî el-Osmânî, 2014, c. 2, s. 716, 1988, sy 5, III, s. 1851; Merzûkî, 1996, sy 9, I, s. 151; Câdelhak, 1995, c. 3, ss. 36-38). Fakat onların ziynet olarak üretilmiş altınların zekâtı, ribânın illeti gibi konularda ise tabi oldukları mezhebin görüşlerini tekrar ettikleri görülmektedir. Ülkemiz İslam hukukçuları açısından da durum farklılık göstermeyip çağdaş dönem fıkıh bilginlerinin cumhuri altının para olduğu kanaatini benimsemişlerdir (Konuyla alakalı tez ve antitezlerle alakalı geniş bilgi için bk. ed. Çalış, 2012, ss. 461-468; Ayrıca bk. Bayındır, 2016, s. 187; Özsoy, 2012, ss. 128-129; Apaydın, 2012, s. 151; Dalgın, 2018, ss. 126-127). Kısacası bu görüşe göre, hangi amaç için kullanılırsa kullanılsın altın ya bilfiil paradır veya bilkuvve/potansiyel para olarak kullanılmaya müsaittir.

İslam İşbirliği Teşkilatı'na (İİT) bağlı İslam Fıkıh Akademisi tarafından düzenlenen tartışmalı ilmi toplantılarda sunulan tebliğler ve bu tebliğlerin müzakerelerinde altının para olduğu kanaati açıkça görülmektedir. Her ne kadar bir kısım altınların metâ' olduğu iddiası çerçevesinde farklı görüşler tartışılmış olsa da neticede heyet kararı altının her çeşidinin para olduğu yönünde şekillenmiştir ("Karâr bi şe'n ticarati'z-zeheb", t.y., s. 191). Ayrıca altın ticareti, kâğıt para ve enflasyon gibi konularda altının tabiatı ve yaratılışı itibariyle para olduğu vurgulanmaktadır.

Altının para olduğunu beyan eden ikinci görüş sahipleri daha da ileri giderek şunları iddia etmektedirler: Altın ve gümüş yegâne paradır, bunların dışında kullanılan paralar hakiki olarak para değildir ve kullanılmaları caiz değildir. Azınlıkta kalan bazı İslam hukukçuları tarafından öne sürülen bu görüşün temel gerekçeleri şunlardır:

1. Şâri' zekât, diyet vb. birçok mali yükümlülükleri bu iki maden üzerinden belirlemiştir.
2. Altın dışında bir şeyin para olarak kabul edilmesi ilk maddede beyan edilen nisap ve ölçüleri bozar ki bu durum nassı tahrif etmektir.
3. Günümüzde kullanılan paraların değerlerinde istikrarsızlık bulunmaktadır. Bu istikrarsızlık ancak altının yeniden para olarak sisteme dahil edilmesiyle giderilebilir. İlgili

İslam hukukçularının tavsiye ve görüşleri (Kandil, 2003, ss. 100-101) bu yönde olup aksi öneri ve teklifleri reddetmektedirler (Kandil, 2003, ss. 24-26; Na'ım Yasîn, 2016, ss. 626-628).

Kanaatimizce nasların açıkça beyan ettiği hususları bu şekilde temellendirmek ve altın dışında kullanılan paraların kullanımını caiz görmemek isabetli değildir. Çünkü daha erken dönemlerden itibaren altın dışında enstrümanların para olarak kullanıldığı bilinen bir husustur. Ayrıca fukaha bu enstrümanların paralık vasfını hiçbir şekilde reddetmemiş ve naslarda beyan edilen hükümleri altın dışındaki paralara tatbik etmekten de geri durmamışlardır. İddia sahiplerinin altından başka paralık vasfıyla alakalı görüşlerinin isabetsizliği bir tarafa, görülmektedir ki onlara göre de altın paradır.

Bir diğer kıymetli maden olan ve naslarda ribevî olduğu açıkça beyan edilen gümüşün modern dönemde geldiği noktaya alakalı şunların söylenmesi gereklidir: Araştırmanın asıl konusu altın olduğu için gümüşün hukuki mahiyetiyle alakalı bilgiler sınırlı tutulmuştur. Fakihler, altın ve gümüşü hilkatem semen olarak kabul etmektedirler. Modern döneme gelinceye kadar altın ve gümüşün aynı hukuki mahiyete sahip olduğu kabul edilmiştir. Fakat günümüzde gümüşün aşırı değer kaybetmesi nedeniyle aynı ifadeleri tekrarlamak mümkün gözükmemektedir. Bununla birlikte gümüşün her yönüyle tedavülden kalktığı, hiçbir şekilde para olmadığı ve sarf ahkâmına tabi olmadığı şeklinde dile getirilen bir iddiaya da ihtiyatla yaklaşılmalıdır. Gümüşün günümüzdeki aşırı değer kaybının temel nedeni olarak XV. yüzyılda Amerika'nın keşfiyle yüklü miktarda gümüş madeninin bulunması ve bunun sonucu piyasaya aşırı miktarda gümüşün girmesi gösterilmektedir (Paya, 2013, ss. 54-60; Akdiş, 2011, s. 10). Dolayısıyla dünya nüfusuna oranla üretilen gümüş oldukça fazladır. İlgili asırlardaki dünya nüfusunun para emisyonuna oranı dikkate alındığında dile getirilen iddianın doğru olduğu söylenebilir. Fakat günümüzde fiziki olarak altının para olarak kullanılamayacağı konusunda dünya nüfusuna oranla yeteri miktarda altın emisyonunun olmadığı ifade edilmektedir. Altın ve gümüşün paralık vasfını yitirdiğiyle ilgili ifade edilenler içerisinde en zayıf argüman, emisyon fazlalığı yahut yetersizliğiyle alakalı beyan edilenlerdir. Eğer para emisyonu olarak altın yetersiz ise gümüş tam aksine yoğun bir emisyon hacmine sahiptir. Dolayısıyla bu iki madenin tedavülden kalkmasıyla alakalı dile getirilenlerin yeniden izah edilmesi gerekmektedir.

Burada gümüşün semeniyet vasfını yitirmesiyle alakalı, taşınma ve muhafaza zorluğuyla birlikte güvenlik gibi problemler ifade edilirse, aynı endişelerin kâğıt para vb. içinde geçerli olduğu dile getirilebilir. Bir şeyin paralık vasfı bazı endişeler üzerine inşa edilirse taşınma konusunda hiçbir endişeye mahal bırakmayan sanal paraların da benzer problemlerle karşılaşması mümkündür. Sanal paralarda ise hackerlardan kaynaklanan muhafaza sorunu, diğer paralardan daha ciddi şekilde görülmektedir. Bu takdirde para ister fiziken isterse sanal olarak işlevsel olsun temel bazı kriterlerden geçmesi zaruridir.

2. Altının Metâ' Olma Niteliği

Altının metâ' olma niteliği konusunda iki farklı görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerden ilkinde göre sadece ziynet olarak işlenmiş altınlar metâdir, diğer altın çeşitleri ise paradır. İkinci

görüğe göre ise altınlar bütün çeşitleri itibariyle para olma vasfını kaybetmiş ve metâya dönüşmüştür. Klasik dönemde ifade edildiği şekilde, günümüzde de ilk görüşü aynen benimseyen İslam hukukçuları bulunmaktadır. Fakat ikinci görüş klasik dönem fakihleri nezdinde dile getirilmemiş bilakis modern dönemde ortaya çıkmıştır.

Klasik dönemde ziynet olarak üretilmiş altınların metâ' olduğunu ilk olarak Hanbelîlerden İbn Teymiyye (v. 728/1328) ve öğrencisi İbn Kayyım (v. 751/1350) beyan etmektedir (İbn Teymiyye, 1996, c. 2, s. 622-632; İbn Kayyım el-Cevziyye, 2002, c. 3 s. 407). Onlar altının hukuki mahiyet olarak para olduğunu kabul etmekle birlikte ziynet olarak işlenmiş altınları diğer altınlardan istisna ederler. Bu hususta delil olarak ziynet eşyalarının zekâta tabi olmamalarını⁵ ve semeniyet vasfını taşımamalarını gösterirler (İbn Teymiyye, 1996, c. 2 s. 622-632; İbn Kayyım el-Cevziyye, 2002, c. 3 s. 407). Ayrıca onlara göre para denilen olgunun ne din ne de yaratılışla bir bağlantısı yoktur. Bilakis bir şeyin paralık vasfını örf ve konjonktür belirlemektedir (İbn Teymiyye, 1996, c. 2 s. 622-632). İbn Teymiyye ve İbn Kayyım'ın çıkış noktaları işçilikli altınlardaki işçilik ücretlerinin bedele yansıtılıp yansıtılmayacağı konusundaki düşünceleridir. Konunun bu kısmı altının metâ' olma niteliğinden öte işçilik ücretiyle alakalı olduğu için tekrardan kaçınmak adına ayrıntılı bilgiler "altın işçiliği" başlığına havale edilmiştir.

Modern dönemde Reşid Rıza (v. 1935), Abdullah Draz (v. 1958) ve Senhûrî de (v. 1971) bu kanaattedir (Reşid Rıza, t.y., c. 3 s. 97; Senhûrî, 1997, c. 3 ss. 148-152, 160-163; Draz'ın bu kanaatini Reşid Rıza kendi tefsirinde nakletmektedir. Bk. Reşid Rıza, t.y., c. 3 s. 97). Suud-i Arabistan Heyet-i Kibârî'l-Ulemâ üyelerinden Abdullah Süleyman el-Menî', İbn Teymiyye ve İbn Kayyım'ın görüşlerini isabetli bulmakta ve ziynet olarak üretilmiş altınları metâ' olarak kabul etmektedir (Menî', 1996, sy 9, I, s. 93, 2016, ss. 575-576). Ülkemizde bu kanaatte olanlara; Hayrettin Karaman, Süleyman Ateş, İbrahim Paçacı ve İshak Emin Aktepe örnek olarak gösterilebilir ("http://www.hayrettinkaraman.net/sc/00154.htm", 2019; Ateş, 1988, c. 1 s. 481; Paçacı, 2012, s. 432; Aktepe, 2017, s. 60). İbn Teymiyye ve İbn Kayyım tarafından ilk olarak beyan edilen bu görüş modern dönemde birçok araştırmacı tarafından eleştirilmiştir (İlgili eleştiriler için bk. *Fetâvâ'l-lecneti'd-dâime li'l-buhûsi'l-ilmîyye ve'l-iftâ*, 1999, s. 466; Hamed Osmân, 2008, ss. 129-130; Müsnid, 1993, c. 2, s. 259-260; Kral Abdülaziz Üniversitesi, İslam iktisadı dergi heyetinden naklen bk. Mısırî, 1997, s. 47).

⁵ Denilebilir ki cumhur fukahaya göre ziynet eşyaları içerisinde zekâttan muaf olanlar sadece bayanların kullandığı ziynet altınlarıdır. Ayrıca bazı fakihler bu altınlar için de bir nisap belirlemişler ve belirli bir miktarın üzerinde olan ziynet altınlarının da zekâta tabi olduğunu ifade etmişlerdir. Dikkat edileceği üzere İbn Teymiyye ve İbn Kayyım'ın görüşleri bu görüşlerden bağımsız bir kanaatin sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

İbn Teymiyye ve İbn Kayyım'ın ziynet eşyası olan altınların hukuki mahiyetinin metâ' olduğu yönündeki görüşleri zekât konusundan bağımsız olarak ele alınmalıdır. Zira onların ziynet eşyalarının metâ' olduğu yönündeki kanaatleri altın hukuki mahiyeti ile ilgilidir. Yoksa ziynet altınları ticaret maksadı ile elde tutulduğu durumlarda bu altınlar zekâta tabidir. Fakat "zekâttan muaf olan" tabiriyle kastedilen semeniyet vasfını kaybetmiş ve metâ' kategorisinde bulunan altınlardır. Bu çerçevede zekâta tabi olsun veya olmasın ziynet eşyası olan altınlar metâ'dır ve bunların mübadelesinde ribâ tahakkuk etmemektedir. Netice olarak bu kategoride bulunan altınların mübadelesinde ribâ meydana gelememektedir. Konunun devamında bu görüş açıkça görülecektir.

Ahmet Yaman ise ziynet eşyası da olsa tasarruf amaçlı elde bulundurulmuş altınların para olduğunu metâ' olmadığını beyan eder. Fakat bu altınlardan satılma esnasında yüksek değer kaybına uğramayıp âdeten tasarruf amacıyla saklanan ziynet eşyalarını istisna eder. Ona göre takı amacıyla elde bulundurulmuş, paraya değiştirilmesi düşünülmemiş ve alım satımında aşırı değer kaybedecek olan 14 ayar ve daha düşük ayarlardaki ziynet eşyaları metâ'dır (Yaman, 2012, ss. 438-442)⁶.

Günümüz fetva heyetlerinden Mısır fetva heyeti (Dâru'l-İftâ) ve Ürdün fetva heyeti de (Meclisu'l-İftâ) ziynet olarak üretilen işçilikli altınların metâ' olduğunu kabul etmektedirler ("<https://www.aliftaa.jo/Decision.aspx?DecisionId=80>", 2019; "<http://www.dar-alifta.org/ar/ViewFatwa.aspx?ID=12001&LangID=1&MuftiType=0>", 2019, s. w)⁷.

Buraya kadar sadece ziynet eşyası olarak üretilen altınların metâ' olduğu yönündeki görüş beyan edilmiştir. Klasik fıkıh geleneğinde örneğine rastlanılmayan, modern dönemde ise kimi İslam hukukçuları ve araştırmacılar tarafından savunulan ikinci görüşe göre günümüzde altın bütün çeşitleriyle metâ'dır. Bu görüşün klasik dönem fukaha açısından bir karşılığı olmadığı gibi günümüz İslam hukukçuları arasında da birkaç istisna dışında kabul görmediği ifade edilebilir. Altının hiçbir şekliyle para olmadığını ifade edenlerin iki önemli gerekçeleri bulunmaktadır. İlk olarak, devletin tedavüle çıkardığı paraların dışında kalan maddeler para olarak kullanılamaz. Bir diğer tabirle bir şeyin para olarak kullanılabilmesi için resmi olarak tanınması gereklidir. İkinci gerekçe, mevcut altınlar dünya nüfusunun ihtiyacı olan para miktarını karşılamaya yeter düzeyde değildir. Bu da altınların paralık vasfını kaybettiğini gösterir (Kallek, 2012, s. 462; Özboyacı, 2012, s. 451).

Altının mutlak anlamda metâ' olduğu görüşünde olan Ankara Üniversitesi İslam hukuku öğretim üyesi Dr. Oğuzhan Tan şunları ifade eder: *Günümüzde altın alım satımlarında (vadeli, kredi kartıyla, cumhuriyet altınıyla işçiliği olan gerdanlık veya bileziğin değişiminde), altına mutlak surette para olarak bakılmamalıdır. Altının ve gümüşün yaradılıştan para olduğu şeklindeki görüşün dinî bir temeli yoktur. Bunlar zaman içerisinde diğer mallar gibi bir mala dönüşebilir* (Tan, 2010, s. 185). Bu görüşü beyan eden Tan'a göre ribâ hadisinin ayrıntıları konusunda fukaha cesur şekilde icthadlarda bulunmuşlardır. Fakat bu icthadlar sonraki dönemlerde mutlaklaştırılmak suretiyle helal ve haram sınırları daraltılmıştır. Neticede Müslümanlar şüpheli olan sınıf içerisinde ya çok hassas olarak her şeyden uzak durmuşlar ya da her şeyi mübah görerek haramlara kapı açmışlardır. Dolayısıyla hadisin söylendiği dönemin sosyoekonomik durumu dikkate alınmak suretiyle günümüzde ribevî mallar yeniden tespit edilmelidir (Tan, 2010, s. 184).

Altının bütün çeşitleriyle metâ' olduğunu savunanlardan Cengiz Kallek ise günümüzde altının paralık vasfını yitirdiğini ve mevcut tedavülde olan parayla altın arasındaki farkları şöyle ifade eder:

⁶ Bunlara örnek olarak sarrafiye ve 22 ayar altınlar verilebilir. Metâ' olan altınlara ise 14 ayar aşırı işçilik ihtiva eden takıları örnek gösterilebilir. Bk. Yaman, "Altın Para Mıdır? Ya da Hangi Altın Paradır?", s. 438, 442.

⁷ Karar metnini imzalayan heyetin başında, Kâdı'l-kudât İzzeddin el-Hatîb et-Temîmî (v. 2008) bulunmaktadır.

1. Mübadele aracı olması parayı altın gibi diğer takas araçlarından ayıran en önemli özelliktir. Buna göre altın günümüzde mübadele aracı değildir ve paralık vasfını kaybetmiştir.
2. Altın standardı sisteminde (Bretton Woods) altının para olduğu düşünülebilir. Fakat günümüz paralarının merkez bankalarından altına dönüştürülme imkânı yoktur. Zira bugün paralar tamamen itibaridir (Fiat Money).
3. Altınların piyasa değeri mevcut para ile belirlenmektedir. Neticede altın standart değer belirleyici değildir.
4. Para için genel bir makro iktisat politikası aracı olduğunu söyleme imkânı varken, aynı durum altın için ifade edilememektedir.
5. Yukarıda ifade edilen maddelere rağmen dış ticarete altın farklı kategorilerde değerlendirilmelidir. Altın dışında başka bir malın üretimi için ithal edilen veya ihraç edilen altın para değildir. Bu altın diğer mallar gibi değerlendirilir. Eğer altın takasta para olarak kullanılıyorsa yani altın bir malın/hizmetin alımında karşılık olarak ödeniyorsa veya bir malın/hizmetin satımında bedel olarak kabul ediliyorsa o zaman bu altına "Parasal Altın" (Monetary Gold) denilir.
6. Parasal altın ise rezerv olarak bir değer ifade eder. Neticede bunun para olarak kullanılması genel bir durum olmayıp sadece ifade edilen işlemlerin gerçekleştiği ülkelerin para otoriteleri ve bu otoritelerle işlem yapanları ilgilendirir (Kallek, 2016, s. 995).

Kanaatimizce ilk üç maddede beyan edilen gerekçeler altının paralık vasfını kaybettiğini ifade etmeye yeterli değildir. Zira altın günümüzde her ne kadar mübadele aracı olarak kullanılıyor olmasa da her zaman için tedavülde olan paraya değiştirilme imkânı bulunmaktadır. Örneğin bir miktar altınla yurt dışına gitmiş bir kişi bu altını dilediği yerde yerel para birimine değiştirebilir. Yahut zor durumda kalır ve altın karşılığında bir şey almak isterse, satıcı bu altını alarak satış yapabilmektedir. Zira altının değerli bir maden olduğu, bunun kolaylıkla ve az bir değer kaybıyla paraya dönüştürülebileceği ve yüksek likiditeye sahip olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir. İkinci madde de ifade edilen tedavülde olan paraların merkez bankalarında altın karşılığının olmaması hususu ise tedavülde olan paranın para olarak kabul edilip edilmemesiyle alakalıdır. Tedavülde olan paranın altın karşılığının olmaması altın için bir eksiklik değil belki yerel paranın paralık vasfındaki bir eksiklik olarak görülebilir. Dünyada altın, kıymetli maden olarak kabul görmekte ve değeri arz ve talebe bağlı olarak belirlenmektedir. Ayrıca Türk parasının kıymetini koruma kanunu ve bu kapsamda yapılan düzenlemelerde altın gibi kıymetli madenlerle alakalı maddeler altının paralık vasfının resmen kabul edildiğinin bir diğer göstergesidir (Bk. "<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.1567.pdf>", 2019)⁸.

⁸ 32 sayılı Türk parasının kıymetini koruma hakkında kanunu madde 1- Kambiyo, nukut, esham ve tahvilat alım ve satımının ve bunlar ile kıymetli madenler ve kıymetli taşlarla bunlardan mamul veya bunları muhtevi her nevi eşya ve kıymetlerin ve ticari senetlerle tediye temine yarıyan her türlü vasıta ve vesikaların memleketten ihracı veya memlekete ithalinin tanzim ve tahdidine ve Türk parasının kıymetinin korunması zımında kararlar ittihazına Cumhurbaşkanlığı yetkilidir.

Üçüncü maddede belirtilen husus ise altının kur değeriyle alakalıdır. Bazen altının değeri rayic para karşısında düşebilir veya yükselebilir. Bu değer değişimlerinin altının paralık vasfıyla alakalı olduğu fikri isabetli değildir. Çünkü altın dışında itibari paralar, piyasada kullanılmakta ve bu paraların değeri de başka unsurlarla dengelenmektedir. Nitekim para olmayan şeylerin de uluslararası piyasalarda tedavülde olan birçok para biriminin değerine etki ettiği inkâr edilemez bir gerçektir. Bu duruma ülkelerin iç ve dış ticaret hacimleri örnek olarak gösterilebilir (Orman, 1992, s. 47). Kanaatimizce para dışındaki unsurların tedavülde olan paraların değerine etki etmesi, bu paraların paralık vasfını kaybettiğini söylememizi gerektirmemektedir. Neticede altının değerinin belirlenmesi tedavülde olan paralara veya başka denge unsurlarına bağlı olması altının paralık vasfını kaybettiğini ifade etmeye yeterli değildir.

Son üç maddeyle ilgili şunlar söylenebilir: Bir şeyin makro ekonomi politikası aracı olarak kullanılmaması o şeyin paralık vasfıyla alakalı değildir. Paranın merkez bankalarınca makro ekonomiye etki eden bir araç olarak kullanılmadığı dönemlerde de altın para olarak kullanılmıştır. Son iki maddede ise Kallek parasal altın olarak görülen ve uluslararası takaslarda kullanılan altınları ve farklı şekillerde kullanılan altınları birbirinden ayırmaktadır. Dolayısıyla Kallek, geçmişe göre daha sınırlı da olsa altının günümüzde de belli alanlarda para olarak kullanılmaya devam ettiğini kabul etmektedir. Halbuki para olarak kullanıldığı ifade edilen bu altınlar hammadde olarak diğer altınlardan farklı değildir. Kanaatimizce farklı şekillerde kullanılması altının fikhî niteliğini değiştirmemektedir. Çünkü farklı şekillerde kullanılan bu altınlar hammadde olarak aynıdır ve birbirine dönüştürülme imkânı vardır.

Kallek'in beşinci ve altıncı maddelerde ifade ettiği tikel mübadelelerde altının para olarak kullanılmasının genele yansıtılamayacağı yönündeki ifadeleri de tartışmaya açıktır. Zira genel olarak mübadelelerde altının para olarak kullanılmaması altının hukuki mahiyetinin para olduğu gerçeğini değiştirmeyeceği kanaati güç kazanmaktadır. Nitekim tikel işlemlerde veya sadece devletler bazında kullanılıyor olsa da altın paradır ve para olarak kullanıldığının örnekleri de vardır. Kanaatimizce altın günümüzde hiçbir sahada para olarak kullanılmasa bile kimyasal özellikleri ve yüksek likiditeye sahip olması gibi temel özellikleri nedeniyle bir gün bilfiil para olarak kullanılmaya müsait bir değer olması, onun para olduğunun ifade edilmesini ve ribevî olduğunun kabul edilmesini zorunlu kılacaktır.

Sonuç ve Değerlendirme

Klasik ve modern düşüncede ifade edilen genel kabullere göre bir şeyin para olarak tedavül etmesiyle tedavül eden malzemenin niteliği arasında bir bağ vardır. Zaman gelir toplum bir şeyi para olarak kullanmaz ama o şeyin kıymetli olmasını da yadsımaz. Bu göstermektedir ki farklı mülahazalarla toplumun bilfiil para olarak kullanmadığı altın, aynı toplum nezdinde bilkuvve/potansiyel para olarak değerini koruyabilir. Günümüzde de durumun bu şekilde olduğu ifade edilebilir. Evrensel olarak ifade edilen paranın fonksiyonları bir bütün olarak bir nesnede bulunursa bu durum o nesnenin para olarak tedavülde olmasını gerektirir. Fakat bazı fonksiyonlarını yitirmiş olması o nesnenin paralık vasfını yitirdiğini söylemek için yeterli

değildir. Örneğin paranın değer ölçme aracı olması, mübadele aracı olması ve tasarruf aracı olması fonksiyonları günümüz açısından ele alınırsa kâğıt para bilfiil paradır. Fakat altın için tedavülde bizatihi para olarak kullanılmaması dışında diğer iki fonksiyonu hali hazır tedavülde olan paralardan daha fazla ifa ettiği görülmektedir. Nitekim tasarruf aracı olma ve değer ölçme aracı olması fonksiyonları bunu açıkça göstermektedir. Özellikle değer saklama yönüyle diğer paralardan bir hayli ileri seviyededir. Tedavülde kullanılmıyor olduğu iddiası ise isabetli değildir. Zira uluslararası ticarete para olarak kullanılabilirdiği herkesin malumudur (Örnekler için bk. “<https://www.dunya.com/finans/haberler/dolarizasyona-karsi-altin-ile-ticaret-haberi-438022>”, 2019; “<https://www.yenisafak.com/yazarlar/ahmetulusoy/dis-ticaret-dengesi-ve-altin-2041439>”, 2019).

Altının hukuki/fikhî mahiyetiyle ilgili görüşler açıklanırken yer yer bu makalenin yapacağı değerlendirmeler ile görüş sahibinin kanaatleri arasındaki muhtemel bağlam kopukluğunu gidermek amacıyla bazı değerlendirmeler ilgili olduğu yerde ifade edilmiştir. Şimdi konu daha genel bir şekilde ve maddeler halinde değerlendirilecektir.

1. “Altın yaratılış itibariyle paradır” diyen fakihlerin dönemi incelendiğinde altın ve gümüş dışındaki paraların da piyasada tedavülde olduğu görülür. Bu nedenle “o dönem için zaten başka para yoktu ve mecbur altın ve gümüş tedavül etti” iddiası kanaatimizce isabetli değildir. Daha da geriye gidilecek olursa Hz. Ömer’in (r.a.) kendi hilafeti döneminde piyasadaki nakit daralmasını önlemeye dönük olarak deve derisinden para basmayı düşündüğü, fakat farklı saiklerle bu düşünceden vazgeçtiği bilinmektedir (Belâzürî, 1988, s. 452; Kettânî, 1962, c. 1, s.333; Kallek, 2015, s. 37). Bu durum göstermektedir ki örfün itibar ettiği yahut itibar edebileceği para türleri vardır. Ama bütün çeşitleriyle altının paralık vasfında herhangi bir tereddüt söz konusu değildir. Ayrıca para olarak basılmış sikkelerden ziyade altından üretilmiş farklı ürünlerin satışında da aynı hassasiyet gösterilmiştir. Zira nasların konu hakkında hükmü açıktır ve genellik (âmm) ifade eden tarzda beyan edilmiştir. Şu kadar var ki bütün bu açıklık ve genel ifade tarzı farklı icthadların ortaya çıkmasına mani olmadığı gibi ayrıntıdaki bu farklı icthadlar altının paralık vasfını reddeden bir görüşü doğurmamıştır.

2. Naslarda altın mübadelesi için sınırlar getirilmiştir. Bu sınırlar beyan edilirken altının fikhî mahiyeti (para/metâ') konusunda bir ayırım söz konusu değildir. Dolayısıyla para olarak kullanılmayan altınlar da sarf akdi kapsamında mübadele edilmelidir. Para olarak üretilmemiş olan altınların mübadelesinde de sarf akdinin şartlarına riayet edilmesi gerektiğini kabul etmekle birlikte, fukahanın bu tür altınların hammaddesini para malzemesi olduğunu dikkate alarak hüküm beyan ettikleri görülmektedir. Tabiatıyla onların bu beyanları nasların açık ifadelerinden ortaya çıkmaktadır. Neticede konu fukahaya göre altının para olduğu yönündeki görüşlerine göre şekillenmektedir.

3. Hanefî ve Hanbelî fukahaya altın mübadelelerinde gerçekleşmesi muhtemel ribâ için illet tespit ederken semeniyeti (mutlak semeniyet/ğâlib semeniyet) tercih etmeyip cins ve vezin birliğini beyan etmektedirler. Neticede fiilen para olarak tedavülde olmaması, sarf akdi kapsamında mübadele edilmeyeceğini göstermemektedir. Zira klasik ve modern dönem fıkıh

bilginlerinin görüşleri dikkate alındığında sarf akdi ile ribevî mallardaki illet tespiti ve bu illetin başka maddelere tatbiki bağımsız değerlendirilmemiştir. Dolayısıyla Hanefî ve Hanbelî fakihlerin illet tespitlerine göre altın ve gümüşte illetin cins ve kadr birliği olması aynı fakihlerin sarf akdini semenlerin satımı şeklinde tarif etmelerine zarar vermemektedir. Çünkü aktif şekilde para olarak kullanılmasa da bu madenin para olarak kullanılma imkânı vardır. Şâfiî ve Mâlikî fakihlerin ribânın illeti hakkındaki görüşleriyle altının para olması arasında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Zira onlara göre de altın paradır ve ribânın illeti de mutlak semeniyet veya ğâlib semeniyet olması yönüyle birbiriyle örtüşmektedir.

4. Üzerinde işçilik bulunan bir gerdanlıkla alakalı Hz. Peygamber'in (s.a.) hassasiyeti yukarıda ifade edilen değerlendirmeleri tasdik etmektedir (Ebû Dâvûd, 2009, sy 13). İbn Teymiyye ve İbn Kayyım'ın farklı yorumları aslında tam da kendilerinden önceki fakihleri teyit etmektedir. Onlar zinet eşyası olan altının paralık vasfını kaybettiğini ifade ettikleri halde altın üzerinde gerçekleştirilen işçilik ücreti dikkate alınmaksızın yapılacak bir mübadeleyi caiz görmemişler, alınan altın karşılığında ödenen semende işçiliğin payını ayrı, altının karşılığını ayrı dikkate almışlardır. Bu görüşü şöyle okumak da mümkündür: Altınların mübadelelerinde naslarda ifade edilen eşitliğin bu şekilde tahakkuk ettiğini zımnen beyan etmişlerdir. Fakat bu görüşlerini şöyle açıklamaktadırlar: Bu hususta gelen naslar âmmdır, bunlar ise celî kıyasla tahsis edilebilir. Fazlalık ribâsının yasaklanma nedeninin sedd-i zerîa olduğu varsayıldığında, bazı durumlarda racih maslahat (üstün nitelikli fayda) ile bu yasak mübah kılınabilir (İbn Teymiyye, 1996, c. 2, s. 622-632; İbn Kayyım el-Cevziyye, 2002, c. 3. s. 405-406). Kanaatimizce İbn Teymiyye ve İbn Kayyım'ın bu açıklamaları kendi görüşlerinin, karşı tarafın delilleriyle gerekçelendirilmesinden ibarettir.

5. "Altın ve gümüş yegâne paradır; bu iki maden dışında bulunan nesnelere para olarak kullanmak caiz değildir" (Kandîl, 2003, s. 100) iddiasının isabetli olmadığı açıktır. Şayet sadece altın ve gümüş para ise dünya üzerinde tedavülde bulunan paralar nedir? Eğer bunlar para değilse kapitalizmin modern sömürü aracı olarak kullandığı faiz gelirleri caiz midir? Bu sorulara verilecek cevaplar, görüş sahibinin iddiasının iktisadi ve sosyoekonomik bir karşılığının olmadığını göstermesi açısından yeterlidir. Ayrıca daha önce belirtildiği üzere Hz. Ömer'in (r.a.) Medine piyasalarında nakit daralmasına çözüm olarak deve derisinden para basma fikri delil getirilebilir. Nitekim altın dışında paranın kullanımı caiz olmasaydı, Hz. Ömer'in (r.a.) ilgili teklifine karşı çıkanlar bu gerekçeyle karşı çıkacaktı, fakat onların karşı çıkma gerekçesi deve neslinin tehlikeye girmesi yönünde olmuştur. Bu da göstermektedir ki altın paradır fakat örfün para olarak kabul ettiği şeyler de para olarak kullanılabilir. Kanaatimizce altın dışında paraların kullanımı, altının para olma niteliğine zarar vermediği gibi, altının yegâne para olarak kullanılması önerisi de modern dünyanın iktisadi çıkmazlarına karşı alternatif değildir.

6. Klasik dönemde icihadlarında altın, sarf akdine tabi olarak mübadele edilmeliyken modern dönemde de aynı kanaat benimsenmektedir. Şu kadar var ki altınla alakalı hassasiyetin sadece paralık vasfıyla ilgili olduğunu söylemek çok da gerçeği yansıtmamaktadır. Para olup olmamasına bakılmaksızın sarf akdi kapsamında mübadele edilmesi konusunda Hanefîlerin

kanaatleri önemlidir. Hanefiler altının yaratılış itibariyle para olduğunu ifade ederlerken ribânın illeti konusunda semeniyeti illet olarak kabul etmezler. Nitekim Hanefilere göre altın ve gümüşte ribânın illeti cins ve kadr/ölçü birliğidir. İlk etapta bakıldığında veznî olmayan kâğıt paraların hemcinsiyle mübadelesinin ribâ yasağı kapsamında değerlendirilmesi zordur. Fakat ribevî olarak değerlendirilmesinin nedeni altın ve gümüşteki ölçü birliğine atıfla bu paralardaki rakamların vezinden/ölçüden kinaye olduğu, dolayısıyla ribâ illetinin bulunması ve sarf akdine mahsus yasakların meydana gelebilecek olmasıdır. Her ne kadar Hanefiler altın ve gümüşte ribânın illeti “semeniyet vasfıdır” demese de sarf akdinin “para satımı” olduğu dikkate alındığında paralık vasfı olan her şeyin sarf akdi hükümlerine tabi olması gerektiğini kabul etmektedirler. Dolayısıyla konu sırf ribânın illeti yahut altının paralık vasfı perspektifinden değil, aynı zamanda sarf akdi ve ribâ yasağı yönüyle de değerlendirilmelidir.

Bütün bunlara ilaveten paranın hukuki (fikhî) olarak, “hak ölçüsü olması”, “özel bir mal olması” ve “ta'yîn ile te'ayyun etmemesi” gibi başlıca özellikleri vardır (Bayındır, 2016, ss. 156-157). Bunlardan “özel bir mal olma” vasfı onu diğer mallardan ayıran önemli bir özelliktir. Söz gelimi altın, para değil de metâ' olarak kabul edilse bile diğer metâların kategorisinde değil, kendine mahsus satım kuralları olan metâlar kategorisinde değerlendirilmelidir. Altının metâ' olduğu ve mübadelesinde herhangi bir şartın olmadığı iddiası altının nitelikleri ve naslarla bağdaştığı söylenemez. Çünkü altın metâ' olarak kabul edilse bile ribevîdir ve sarf akdinin kurallarına göre mübadele edilmelidir.

7. Altının paralık vasfını yitirdiğini beyan eden görüşler, aslında kendi içerisinde çelişkilidir. Zira altın denilen element hangi şekliyle olursa olsun piyasada tedavül ettiği müddetçe paralık vasfını yitirmeyecektir. Aslında bu görüşü “külçe altın yahut devletin merkez bankalarında bastığı altın çeşitleri için paradır” (Paçacı, 2012, s. 433) demek suretiyle ikrar ettikleri düşünülmektedir. Ayrıca “para, örfün belirlediği bir olgudur ve altın bugün para olarak insanların elinde tedavül etmiyor, çünkü örf bugün para olarak kâğıt parayı kabul ediyor” (Paçacı, 2012, s. 432) temellendirmesinin fikhın sahip olduğu iddia ile bağdaştığı söylenemez. Zira tikel mesele odaklı beyan edilen görüşlerin teori ürettiği söylenemeyeceği gibi genellenemeyeceği de açıktır. Bu şekilde sadece pratik problemin, sanal şekilde çözülmesi sağlanabilir.

Altının piyasada tedavül etmediği gerekçesiyle paralık vasfından çıktığı iddiası da gerçeği yansıtmamaktadır (Benzer ve farklı itirazlar için bk. Yaman, 2012, ss. 437-438). Devletlerin mali ve para politikalarına bakıldığında altını her zaman güvenli bir liman olarak gördükleri fark edilecektir (Yılmaz, 2014, ss. 121-122). Ayrıca merkez bankaları bünyelerinde ya fiziki altın bulundurmakta ya da dünya piyasalarındaki ticaretlerini ellerindeki altın güvencesiyle yapmaktadırlar. Bu güvence gerek altın swapları yoluyla nakit temini gerek dolar vb. dövizlerin temininde aracı görev icra etmesidir. Ülkemizde altın resmi para olarak işlem görmese de bankaların herhangi bir para birimi gibi altın hesabı açması ve bunlar üzerinde işlem yapması da altının paralık vasfı hakkında fikir vermektedir.⁹ İddia sahibi yukarıda kendi

⁹ Ülkelerin altın rezervleri ve birbirine karşı oranları için bk.

aleyhinde beyan edilen gerekçeleri çalışmasında açıkça beyan etmekle beraber aksi yönde görüş beyan ederek bir kısım altınların metâ' olduklarını ve ribevî olmadıklarını beyan eder (Paçacı, 2012, s. 433).

8. Altının hukuki mahiyetini paranın sahip olduğu fonksiyonlar çerçevesinde değerlendirecek olursak şunlar ifade edilmelidir: Paranın fonksiyonları; değer ölçme aracı olması, mübadele aracı olması ve tasarruf aracı olmasıdır (Aren, 2014, s. 245; Paya, 2013, s. 17; Akdiş, 2011, s. 12; Günal, 2012, s. 9). Bunlardan başka paranın değer taşıyıcı olması gerektiği diye bir fonksiyondan daha söz edilebilirse de paraların tasarruf aracı olarak kabul edilmesi aynı zamanda değer taşıyıcı olmalarını da beraberinde getirmektedir. Bu fonksiyonlar iktisatçılar tarafından belirtilmiş olmakla birlikte fıkhnın paraya yüklemiş olduğu anlamlarla örtüşmektedir. Paranın değer taşıyıcı ve mübadele aracı olarak kullanılabilir olması aynı mübadelelerdeki (trampa) zorlukları gidermiştir. Ayrıca paranın değer taşıyıcı olması, herhangi bir malı satın alabilecek kabiliyette olduklarını da göstermektedir. Bu da zorunlu olarak parayı tasarruf aracı haline getirmiştir. Bir diğer deyişle ilk iki fonksiyon üçüncüsünü zorunlu hale getirmiştir (Aren, 2014, s. 243). Neticede altın paranın sahip olması gereken bu fonksiyonları tam olarak icra etmekte olduğu görülmektedir.

Paranın gelişim süreci ve fonksiyonlarıyla alakalı bilgiler neticesinde şöyle bir durum gündeme gelmektedir. Para ticaret aracı olduğu gibi ticarete de konu olmuştur. Dolayısıyla parayla herhangi bir mal alınabildiği gibi, parayla para da alınabilmektedir. Bu durumda para denilen şey, artık paralık vasfını kaybetmiş midir? Ayrıca paranın “mübadele aracı olması” diye açıklanan başlıca fonksiyonu zarar görmüş müdür? Kanaatimizce paranın ticarete konu olması onun paralık vasfına zarar vermemektedir. Zira bireyler farklı paralara zaman zaman ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyacın giderilme yolu da paraların kendi içlerinde mübadelesidir. Zaten Hz. Peygamber (s.a.) de bunun mümkün olduğunu belirtmiş, yalnız bunun belirli kurallar çerçevesinde olması gerektiğini beyan etmiştir.

Nitekim geçmişte olduğu gibi günümüzde de paralar, ticarete konu olabilmektedir. Örneğin, uluslararası döviz ticareti yapılmakta ve bunun belirli bir maliyeti bulunmaktadır. Ayrıca altın bizatihi para olarak olmasa bile farklı sektörlerde hammadde olarak kullanılmaktadır. Bu yönüyle bir altın ticareti söz konusudur. Altın sadece kuyumculuk sektöründe hammadde olarak kullanılmamakta, sanayi, bilişim ve sağlık sektöründe de kullanıldığı için belirli bir ticaret hacmine sahip olması doğaldır. Dolayısıyla ticaretin konusu olarak altının ithalat ve ihracatının yapılması, altının veya farklı para birimlerinin paralık vasfına herhangi bir zarar getirmemektedir. Problem, ticarete konu olan paranın mübadele kurallarıdır. Bu kurallar ise fıkhıta belirlenmiş ve sıkı esaslar getirilmiştir. Altın özelinde bir kanaat açıklanacak olursa,

<https://www.bloomberght.com/piyasalar/haber/2093460-tcmb-nin-altin-rezervleri-bir-yilda-10-milyar-dolar-artti> (Erişim tarihi: 02/11/2018); Türkiye açısından durum için, ayrıca bk.

<http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Odemeler+Dengesi+ve+Ilgili+Istatistikler/Uluslararası+Rezervler+ve+Doviz+Likiditesi/> (Erişim tarihi: 02/11/2018);

Ülkemiz banklarının altınla alakalı farklı enstrümanlar üretmesiyle alakalı bk.

<http://katilimfinansdergisi.com.tr/katilim-bankaciliginda-altin/> (Erişim tarihi: 02/11/2018); Ayrıca bk. Gözübenli, “İslam Borçlar Hukukunda Altınla Alakalı Hükümler”, s. 477.

ticaret vasıtası olarak kabul edilen paraların/altınların günümüzde bizatihi ticarete konu edilerek ithalat ve ihracatının yapılması, parayı/altını metâ' olarak kabul edilmesi için yeterli değildir. Ayrıca altının her zaman ve zeminde para olarak kullanılabilir olması İbn Haldûn'un (v. 808/1406) açıkladığı (İbn Haldûn, 2004, c. 2, s. 66)¹⁰ gibi onun zatından gelen bir özelliktir.

9. Sonuç olarak eğer beyan edilen para teorileri dikkate alınarak paralar arası bir hiyerarşiden söz edilecek olursa, bu hiyerarşinin en üst noktasında şüphesiz altın ve gümüş bulunmaktadır. Diğer paralar ise zaman zaman ekonomilerde görülen olumsuzluklarda altın ekseninde kendisine zemin ve güvenli bir ortam bulabilmektedir. Ayrıca altının para olma vasfıyla kastedilenin "ribevî olmak" olduğu bilinmelidir. Zira altın mübadelelerinde temel problem bu altınların para olup olmamaları değil, bilakis ribevî olup olmamalarıdır. Neticede ribevîlik vasfını haiz olan altınların bu vasfı yitirmediği ifade edilmelidir.

¹⁰ Metin için bk.

ثم إن الله تعالى خلق الحجرين المعدنين من الذهب و الفضة قيمة لكل متمول، و هما الذخيرة و القنية لأهل العالم في الغالب. و إن اقتنى سواهما في بعض الأحيان فإنما هو لقصد تحصيلهما بما يقع في غيرهما من حوالة الأسواق التي هما عنها بمعزل فهما أصل المكاسب و القنية و الذخيرة. و إذ تقرر هذا كله فاعلم أن ما يفيد الإنسان و يقتنيه من الممتلكات إن كان من الصنائع فالمفاد المقتنى منه قيمة عمله و هو القصد بالقنية إذ ليس هناك إلا العمل و ليس بمقصود بنفسه للقنية.

Kaynakça

- AAOIFI. (2017). Ez-Zeheb ve davâbitu't-te'âmül bih. İçinde *El-Me'âyîru's-şer'iyye*. Manama.
- Abdullah b. Beyye. (1986). Ahkâmü'n-nukûdi'l-verakiyye ve teğayyur kıymeti'l-umlât. İçinde *MMFİ*.
- Adevî, E.-H. A. b. A. b. M. (Mükerrem) es-Saîdî. (1994). *Hâşiyetü'l-Adevî 'alâ şerhi Kifâyeti't-tâlibi'r-rabbânî*. Beyrut: Darü'l-Fikr.
- Akdiş, M. (2011). *Para Teorisi ve Politikası*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aktepe, İ. E. (2017). *Katılım Finans*. İstanbul: TKBB Yayınları.
- Apaydın, H. Y. (2012). Müzakere. *Fıkhî Açıdan Finans ve Altın İşlemleri (Tartışmalı İlmî Toplantı)*.
- Aren, S. (2014). *Ekonomi Dersleri* (4. bs). Ankara: İmge Kitabevi.
- Ateş, S. (1988). *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*. İstanbul: Ufuklar Neşriyat.
- Bâcî, E.-V. S. b H. b S. et-Tüci. (1914). *El-Müntekâ şerhu'l-Muvattâ*. Geliş tarihi gönderen <http://ktp2.isam.org.tr/detayzt.php?navdil=tr&idno=119165&wYazarlar=baci>
- Bayındır, A. (2016). *Ticaret ve Faiz*. Geliş tarihi gönderen <http://ktp2.isam.org.tr/detayzt.php?navdil=tr&idno=206616&tarama=bay%C4%B1nd%C4%B1r+abd%C3%BClaziz>
- Belâzürî, E.-A. A. b. Y. b. C. (1988). *Fütûhu'l-buldân* (C. 1-1). Beyrut: Dâru ve Mektebetü'l-Hilâl.
- Câdelhak, A. C. (1995). *Buhûs ve fetâvâ İslâmiyye fi kazâyâ mu'âsıra*. Kahire: Daru'l-Hadîs.
- Çalış, H. (2012). *Fıkhî Açıdan Finans ve Altın İşlemleri (Tartışmalı İlmî toplantı)*. İstanbul.
- Dalgın, N. (2018). *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular 2*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Desûkî, Ş. E. A. M. b. A. b. A. (t.y.). *Hâşiyetü 'ale's-Şerhi'l-kebîr* (C. 1-I-V). Beyrut: Darü'l-Fikr.
- Dihlevî, Ş. V. A. b. A. F. ed-. (2005). *Hüccetullâhi'l-bâliğa* (1. bs). Beyrut: Daru'l-Cil.
- Ebû Dâvûd, S. b. E. b. İ. el-Ezdi. (2009). *Sünenü Ebî Dâvûd* (1. bs, C. 1-7). Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye.
- Ekinci, A. (2019). *Zeydî Fıkhının Gelişimi ve Hâdî-İlelhak* (1. bs). Konya: Kitap Dünyası.
- Farfûr, M. A. (1986). Ahkâmü'n-nukûdi'l-verakiyye. İçinde *MMFİ*.
- Fetâvâ'l-lecneti'd-dâime li'l-buhûsi'l-ilmîyye ve'l-iftâ*. (1999). Riyad.
- Günel, M. (2012). *Para Banka ve Finansal Sistem* (4. bs). Ankara: Berikan Yayınevi.
- Hamed Osmân, A. (2008). *El-Mu'âmelâtü'l-mâliyye ve't-ticâriyye (Suâl ve Cevâb)*. Beyrut: Müessesetü'r-Reyyân.
- <https://www.aliftaa.jo/Decision.aspx?DecisionId=80>. (2019, Şubat 18).

- <https://www.dunya.com/finans/haberler/dolarizasyona-karsi-altin-ile-ticaret-haberi-438022>. (2019, Kasım 7).
- <https://www.visualcapitalist.com/why-gold-is-money-a-periodic-perspective/>. (2019, Temmuz 25).
- <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ahmetulusoy/dis-ticaret-dengesi-ve-altin-2041439>. (2019, Kasım 7).
- <http://www.dar-alifta.org/ar/ViewFatwa.aspx?ID=12001&LangID=1&MuftiType=0>,. (2019, Şubat 18).
- <http://www.hayrettinkaraman.net/sc/00154.htm>. (2019, Şubat 18).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.1567.pdf>. (2019, Mart 28).
- İbn Âbidîn, M. E. b. Ö. b. A. ed-Dımaşkî. (1992). *Reddü'l-muhtâr ale'd-Dürri'l- muhtâr şerhu Tenviru'l ebsâr*. Beyrut: Darü'l-Fikr.
- İbn Hacer el-Heytemî, E.-A. Ş. A. b. M. b. M. es-Sa'dî. (1983). *Tuhfetü'l-muhtâc fi şerhi'l-Minhâc (Şirovânî ve İbn Kasım'ın haşiyeleriyle birlikte)* (1. bs). Kahire: el-Mektebetü't-Ticâriyyetu'l-Kübrâ.
- İbn Haldûn, E. Z. V. A. b. M. b. M. b. M. b. H. el-Hadramî el-Mağribî et-Tûnisî. (2004). *Mukaddime* (1. bs, C. 1-2). Dımaşk: Dâru Ya'reb.
- İbn Kayyim el-Cevziyye, E. A. Ş. M. (2002). *İ'lâmü'l-muvakkî'in an Rabbi'l-âlemîn* (C. 1-7). Suudi Arabistan: Dâru İbnü'l-Cevzî.
- İbn Kudâme, E. M. M. A. b. A. b. M. b. K. C. M. (1968). *El-Muğnî* (C. 1-10). Mektebetü'l-Kâhire.
- İbn Teymiyye, T. A. b. A. (1996). *Tefsîru âyâtin üşkilet*. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd.
- Kallek, C. (2012). Müzakere. *Fikhî Açından Finans ve Altın İşlemleri (Tartışmalı İlmî Toplantı)*, 462-462.
- Kallek, C. (2015). *Sosyal Servet (İslam'da Yönetim-Piyasa İlişkisi)* (3. bs). İstanbul: Klasik Yayınları. (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi).
- Kallek, C. (2016). "Döviz Vadeli ve Emtia Vadeli İşlem Sözleşmeleri" Başlıklı Tebliğin Müzakeresi. İçinde *II. Uluslararası İslam Ticaret Hukuku Kongresi: Günümüzdeki Meseleleri*. Konya.
- Kandîl, M. H. S. (2003). *Es-Semeniyye ve münâsebetuhâ li ahkâmi'z-zeheb ve'l-fidda fi'ş-şer'ati'l-İslâmiyye*. Câmiatu'l-Kur'ani'l-Kerîm, Hartum.
- Karadâğî, A. M. (1988). Tezebzübü kıymeti'n-nukûdi'l-verakiyye ve eseruhû 'ale'l-hukûki ve'l-iltizâmâtî alâ dav'i kavâidi'l-fikhî'l-İslâmî. İçinde *MMFİ*.
- Karâr bi şe'n ticarati'z-zeheb. (t.y.). İçinde *MMFİ*.

- Karârât meclisi'l-mecmai'l-fikhi'l-İslâmî.* (1985). Geliş tarihi gönderen <http://ktp2.isam.org.tr/detayzt.php?navdil=tr&idno=86335&tarama=kararat>
- Kettânî, M. A. b. A. b. M. H. İ. (1962). *Et-Terâtibü'l-idâriyye.* Geliş tarihi gönderen <http://ktp2.isam.org.tr/detayzt.php?navdil=tr&idno=161299&tarama=ET+TER%C3%82T%C4%B0B>
- Makdisî, E. M. B. A. b. İ. b. A. (2004). *El-Udde Şerhu'l-Umde.* Kahire: Daru'l-Hadîs.
- Menî', A. b. S. (1996). *Bahs fî'z-zeheb fî ba'z hasâisih ve ahkâmih.* İçinde *MMFİ.*
- Menî', A. b. S. (2016). *Bahs fî'z-zeheb fî ba'z hasâisih ve ahkâmih.* İçinde *II. Uluslararası İslam Ticaret Hukuku Kongresi: Günümüzdeki Meseleleri.* Konya.
- Merzûkî, S. b. Z. (1996). *Ticâratü'z-zeheb fî ehemm suverihâ ve ahkâmihâ.* İçinde *MMFİ.*
- Mısrî, R. b. Y. (1997). *Ahkâmü bey' ve şîrâ hulliyyi-'z-zeheb ve'l-fidda.* 37-68.
- Müslim, b. H. E.-H. el-Kuşeyrî. (t.y.). *El-Câmiu's-Sahîh (C. 1-I-V).* Beyrut: Dâru ihyâi't-türâsi'l-arâbî.
- Müsnid, M. b. A. (1993). *Fetâvâ İslâmiyye li ashâbi'l-fadîleti'l-ulemâ simâhati's-Şeyh Abdülaziz b. Bâz ve fadîleti's-Şeyh Muhammed b Sâlih b. 'Useymîn ve fadîleti's-Şeyh Abdullah b. Abdurrahman el-Cebrîn idâfeten ile'l-lecteti'd-dâime ve karârâti'l-mecma'i'l-fikhî.* Riyad.
- Nevevî, E. Z. Y. b. Ş. b. M. (t.y.). *El-Mecmû' şerhu'l-Mühezzeb (Fethu'l-'azîz ve Telhîsu'l-habîr ile Sübkî'nin ve Mutî'î'nin tekmileleri ile birlikte).* Beyrut: Darü'l-Fikr.
- Orman, S. (1992). *Modern İktisat Literatüründe Para, Kredi ve Faiz. Para, Faiz ve İslam (İlmî Toplantı),* 1-68. Geliş tarihi gönderen <http://ktp2.isam.org.tr/detayilhmkltz.php?navdil=tr&midno=50626875&tarama=SABR%C4%B0+ORMAN>
- Özboyacı, Z. (2012). *Müzakere. Fikhi Açıdan Finans ve Altın İşlemleri (Tartışmalı İlmî Toplantı),* 443-490.
- Özsoy, İ. (2012). *Fıkıh Doktrininde Para ve Faiz. Fikhi Açıdan Finans ve Altın İşlemleri (Tartışmalı İlmî Toplantı).* Geliş tarihi gönderen <http://ktp2.isam.org.tr/detayilhmkltz.php?navdil=tr&midno=58153125&tarama=%C3%96ZSOY>
- Paçacı, İ. (2012). *Altın-Para-Faiz İlişkileri ve Altının Vadeli Satışı. Fikhi Açıdan Finans ve Altın İşlemleri (Tartışmalı İlmî Toplantı),* 411-435. Geliş tarihi gönderen <http://ktp2.isam.org.tr/detayilhmkltz.php?navdil=tr&midno=58168125&tarama=%C4%B0BRAH%C4%B0M+PA%C3%87ACI>
- Paya, M. M. (2013). *Para Teorisi ve Para Politikası (6. bs).* İstanbul: Türkmenevi Kitabevi.
- Pekcan, E. (1998). *Altın Bankacılığı Borsası Rafinerisi ve Türkiye.* İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayinevi.

- Reşid Rıza, M. (t.y.). *Tefsirü'l-menâr*. Kahire: 1990. (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi).
- Senhûri, A. A. (1997). *Mesâdiru'l-hak fi'l-fikhi'l-İslâmî*. Geliş tarihi gönderen <http://ktp2.isam.org.tr/detayzt.php?navdil=tr&idno=107434&tarama=senhuri>
- Serahsî, E. B. Ş. M. b. A. b. S. (1993). *Mebûât* (C. 1-30). Beyrut: Dâru'l-Mârifê.
- Takî el-Osmânî, M. (1988). Mes'eletü teğayyuri kıymeti'l-umle ve rabtuhâ bi kâimeti'l-es'âr. İçinde *MMFİ*.
- Takî el-Osmânî, M. (2014). *Fikhü'l-büyû' 'ale'l-mezâhibi'l-erba'a me'a tatbikâtihi'l-mu'âsıra mukârinen bi'l-kavânini'l-vaz'iyye* (1. bs). Karaçi: Mektebe Maârifü'l-Kur'an.
- Tan, O. (2010). Ekonomik Realite Temelinde: Altı Sınıf (Esnâf-ı Sitte) Hadisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, LI(2), 167-187. Geliş tarihi gönderen <http://ktp2.isam.org.tr/detayilhmkltz.php?navdil=tr&midno=43878750&tarama=tan+o%C4%9Fuzhan>
- Yaman, A. (2012). Altın Para mıdır? Ya da Hangi Altın Paradır? *Fikhi Açından Finans ve Altın İşlemleri (Tartışmalı İlmî Toplantı)*, 437-444.
- Yasîn, M. N. (2016). Et-Ta'kîb 'alâ ârâi'ş-şeyh Abdullah Süleymân Menî' fî mübâdelâti'z-zeheb bi'l-esâlibi'l-mu'âsıra. İçinde *II. Uluslararası İslam Ticaret Hukuku Kongresi: Günümüzdeki Meseleleri*. Konya.
- Yılmaz, M. L. (2014). *Küresel Finansal Kriz Sonrası Altın, "Güvenli Bir Liman Mı?"*. Ankara: Stratejik Düşünce Enstitüsü.
- Zeylaî, O. b. A. (1313). *Tebyînü'l-hakâik şerhu Kenzü'd-dekâik* (C. 1-6). Kahire: Matbaatü'l-Kübra'l-Emîriyye.

Extended Abstract

In this article, we examine the nature of gold as a precious metal with regard to two basic issues: the gold is both money/*ribevî* (subject to interest) and merchandise. In this context, the reasons for the acceptance of gold as money within the framework of the chemical properties of gold were investigated. Then, the opinions of *fuqaha* (Islamic lawyers) about gold were discussed. In this regard, the convictions of the *fuqaha* who accept gold as *ribevî* are divided into two: A majority of them accepted gold as money while not raising any concern regarding the use of other goods as money. On the other hand, a minor group accepted only silver and gold as money and opposed to the use of other materials as money. The relevant opinion holders make up the majority of the classical philosophical doctrine. Among those who accepted gold as merchandise, Ibn Taymiyyah and Ibn Qayyim considered only the ornaments of women, which is exempt from *zakat* (tax), in this class. Some of the modern-era researchers say that gold has completely lost its nature of being subject to interest today. In this article, we objectively evaluated and compared these expressed views by taking into account the evidence and the counter-arguments.

To declare the matter a little more detailed, those should be stated: When gold are treating among individuals, a certain sensitivity is required due to its precious gem. The prophet (pbuh) interfered with every aspect of life while performing his duty as a messenger. He made statements on shopping issues. Among the shopping (*bey'*), he emphasized the consumable contract describing the exchange of money. The consumable contract refers to the preconditions for exchange of money, while also referring to the *riba* (interest) ban. In this context, it is not enough to know the conditions for something to be subject to a consumable contract and to be changed without entering into the *riba* (interest) ban. Because the nature of what is subject to consumable contract must be determined first. Therefore, it is necessary to have a clear opinion on the judicial nature of gold before examining gold exchanges and special exchange conditions. Because it should be known that the evaluations that will be expressed without making the determination of the nature will be hitless.

In the Sunnah of the Prophet (pbuh) hand changing methods of six substances- gold, silver, wheat, barley, palm and salt-were clearly declared. Six substances are classified within itself in the relevant evidences; gold and silver are combined in the form of money, the other four substances are combined in terms of being a food item. There is no clear determination in the verses and hadiths (*nas*) about the nature of gold. However, the conditions for the exchange of gold and other substances are clearly stated. The details of the fulfillment of the conditions are left to the judicial opinion (*ijtihād*). In the Sunnah of prophet, the conditions for the exchange of gold are that; equality of costs, making the exchange in advance (lack of maturity requirement) and the absence of the right of option for the condition (*khiyār al-shart*). Although there is no dispute in the main framework of the relevant terms, there are some discussions in the details. But, before the relevant discussions, it must be declared whether gold is something to be exchanged in this context. (*Sünnette altının mübadele edilmesiyle ilgili*

şartlar; bedellerin eşit olması, mbadelenin peşin yapılması (vade şartının olmaması) ve şart muhayyerliğinin olmamasıdır.)

The reason for the exchange of gold within the scope of the consumable contract was justified by the fact that it has the quality of money; that detail is expressed in the quality of money: Gold is money actively or potentially. Therefore, it is not appropriate to distinguish between the varieties of gold. In fact, the gold used as money is ribevî (subject to interest) and must be exchanged within the framework of special conditions for the consumable contract; the gold used as trappings is ribevî (subject to interest). Because this gold, even if it is a trappings, has an economic value in the market and can easily be converted into a fair currency. In other words, this kind of gold, though not active money, is potential money. These statements are not difficult to explain in the context of verses and hadiths; because the Prophet did not make a distinction between the varieties of gold in the hadith "six substances" and at the different times, he explained clearly that the trappings were also in this context. As a result, no different opinion has been expressed regarding the ribevî (subject to interest) of gold both during the Sahaba period and after. This situation continued until Ibn Taymiyyah.

There is no debate as to whether gold should be exchanged under these conditions until the VIII. century (hijri). The discussion started with Ibn Taymiyyah and his disciple Ibn Qayyim in the VIII. century (hijri). In fact, these two Faqih differed between different types of gold by an interpretation that was not expressed before them and they explained that some gold is not subject to consumable contract. In this context, they declared that women's ornaments which are exempt from zakat will not be exchanged within the scope of consumables. However, this view was severely criticized by many of the Faqih after them and accepted by some. The main point of action of Ibn Taymiyyah and Ibn Qayyim's views is that the craftsmanship performed on gold affects the nature of gold. The goldsmith processed the raw gold and transformed it into merchandise. In this context, it cannot be mentioned that the trappings are subject of interest. Today, some say based on this view that gold has lost its ribevî (subject of interest) character and that there is no need to be exchanged within the scope of the consumable contract.

In this article, we first explained the chemical structure of gold and the reason why it was used as money in history. Then, in the classical Fiqh literature, we evaluated the views on the nature of gold within the framework of the evidences, arguments and arguments presented to the opposing view. As a result, we have reached the conclusion that gold is ribevi/money in terms of fiqh. In the next phase of this article, we will consider the issue of gold craftsmanship, which is the main point of differences of opinion regarding the nature of gold.